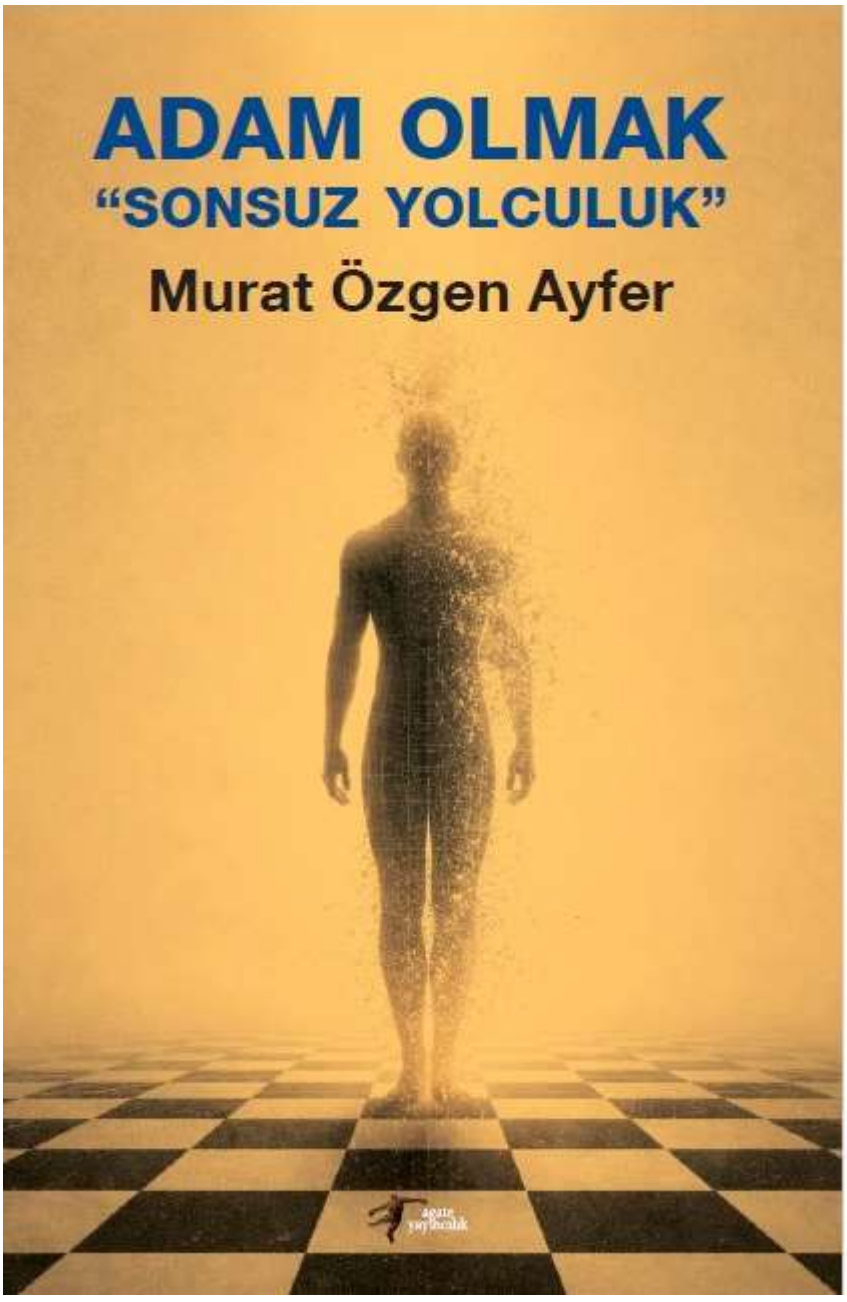

Bu kitabı basılı olarak elde edebilirsiniz.

Şu adrese girin: https://hiramusta.com/adam-olmak-sonsuz-yolculuk

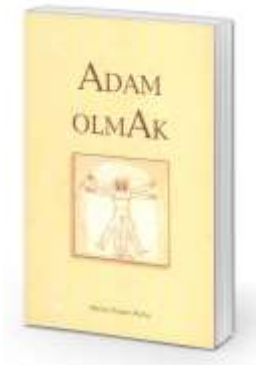
.

BÖLÜMLER

	S
Başlarken…	**7**
Ben Adam Olmam!	**21**
İdeal Devlet	**37**
Karamürsel Sepeti Değil	**51**
Nereden Öğrenmişim!	**63**
Düşünmek Ama Niçin?	**73**
Özgürce Özgürlük	**93**
Birin Bire Eşitliği	**109**
İstemler... Beklentiler	**121**
"Ben"den "Biz"e	**137**
"Biz"den "Siz"e	**149**
Nasıl Bir Gerçek?	**157**
Diyalektik Yöntem	**181**
Bilgiyi Bilmek	**189**
Sonsuzca Büyük	**209**
Ne Kadar Küçük!	**221**
Etkileşim	**237**
Zihinsel Enerji	**253**
Susmasını da Bilmek!	**273**
Sırra Kadem	**289**
İçrek	**299**
Nasıl Bir İnanç?	**311**
Bir İnsanlık Ülküsü	**333**
Ne Yapmalı?	**363**
Dünden Yarına	**387**
Adam Olabilmek	**405**
Barış	**421**

Başlarken…

Bu kitabı 2004 yılında yazmıştım. Ankara'da, dostum Sami Uzunman, sahibi olduğu Sim Matbaası'nda basmıştı.

Çok olumlu eleştiriler aldı ama ikinci basımı yapılamadı.

Şimdi, -2026 yılında- şöyle bir üzerinden geçerek, bazı eklemeler yaparak yenilemeye giriştim. Ancak aynı isim altında yayımlanmış çok sayıda kitap var. O nedenle bu kez adını Adam Olmak "Sonsuz Yolculuk" diye değiştirdim.

Kitabın içeriğindeki anlatıların 22 yıl öncesinde kalmış olacağını göz önünde tutmak gerekir. Zaten bir tür otobiyografi tarzındaki anlatımlar, 1960-1985 yıllarını kapsar ama başlangıçta daha öncesine uzanmak gerekti.

Anlatılacak olanların baştan sona bir yaşam öyküsü olduğunu sanmayın. Belki size öyle gelebilir ama değil… Elbette gerçekten yaşanmışlıklar var, özellikle kişi adları gerçek ama işin içinde biraz da kurgu var. "Şurası gerçektir; şurası değildir." diye bir açıklama yapmadım. Çünkü kurgusal anlatımların içeriğinde alegoriler de var; anlayana…

Bunun için bir de yer yer anagramlar kullandım yani birtakım kişilerin adlarının çözümlenmesi gerekiyor; o da çözümleyebilenlere…

Niçin böyle gizemli bir anlatı?

Çünkü bana göre kitap, -özellikle orta bölümü- böylece ilginç bir kapsam edinmiş oluyor. Umarım bunları çözümleyen ve anlamlarına varan okurlar bana hak verir. Farkına varmayanlar sıradan öyküler okumuş, biraz da bazı konularda bilgi edinmiş olacak; itirazım yok!

Anlatılara geçmeden önce önemli bir noktaya daha değinmeliyim: 1969 yılında, üniversiteyi bitirirken (ODTÜ-İnşaat Mühendisliği bölümü) evlendim ve önce bir kızımız, sonra da bir oğlumuz doğdu. Yayımından sonra oğlum bu kitabı okuduğunda *«İyi ama baba, bu kitapta biz aile olarak yokuz. Neden?»* diye âdeta bir yakınmada bulunmuştu. Haklıydı ama işte o da bu kitabın baştan sona bir otobiyografi olmayışından ileri geliyor. Eşimin ve çocuklarımızın anlatılacak konularla bağlantılarına, ancak bazı noktalarda kısaca değindim, hepsi o kadar.

Yaşımız Kaç?

İnsanın yaşı ilerlemeye yüz tuttu mu, bazı düşünülerinde geri dönüşler ortaya çıkıyor. Çok yıllar öncesinin olaylarını anımsıyor. Dün akşam ne yediğini unutabiliyor ama belleğinden çoktan silinmiş olması gereken, şimdi hiçbir işe yaramayan bir sürü bilgiyi zihninden söküp atamıyor; çok eski bir telefon numarası gibi... Daha önce bilmem kaç kez değinmiş olduğu bir anısını, hoşuna giden bir öyküyü, başından geçmiş ilginç olayları, deneyimlerini tekrar tekrar anlatmaktan kendini alamıyor.

Bu ve benzerleri, insan orta yaşını aşıp artık yaşlılık dönemine girdiğinde daha da belirginleşiyor.

İnsan ileri yaşlarında herhangi bir ortamdaki sözlerini dikkatle izlemezse bunların farkına varamayabilir.

Farkına varırsa, hele bir de önemserse, bunları gidermek ister.

Bu istem acaba ne denli bilinçlidir?.. Sakın gençlik özlemi olmasın!

***

Gençliğimde, benden iki kuşak öncekilerde bu eskiye dönüşleri ya da benzerlerini zaman zaman görmüştüm.

Garipsemiş, yadırgamıştım.

Hatta sıkılmış, rahatsız olmuştum.

İçten içe onları alaya bile almışlığım oldu.

Ne anlayışsızlık; ne utanmazlık!

Bu işin tersi de var: Birisinin daha önce dinlemiş olduğum bir anısını, bir yaşam deneyimini ona rica minnet bir kez daha anlattırıp, kendi kendime dalgamı geçtiğim bile olmuştu.

Kötü şey!.. Ayıp değil mi? Annem, babam bana böyle mi öğrettiler!

Bazı zaman onları olmayacak bir tarzda eleştirmiştim. Üstelik bu eleştiri olsa iyi; haşlama… Örneğin, dilimi tutmayı beceremeyip, «Bunu birkaç gün önce de anlatmıştın!» dediğim olmuştu.

Böyle denir mi? Terbiyesizlik sayılmaz mı bu?

Onların bu durumun farkında olup olmadıklarını düşünememiş, bunun kırıcı bir davranış olduğunu kavrayamamıştım.

Şimdi, bir zamanlar pek anlayış göstermemiş olduğum o yaşlı kişilerle aynı duruma düştüğümü görüyorum.

Böyle olacağını bilmiyordum. Bilemezdim. Hiç kimse bana bunun böyle olacağını anlatmamış, bu doğal olguyu bilmemi sağlamamıştı.

Fakat bundan ötürü başkalarını kusurlu tutamam. Bu çok yanlış olur. Düşünebilmeliydim. Bana düşünebilme fırsatı verilmişti.

Kendini bilmezlik!

Bunu öğrenmek için geç kalmış olduğumun farkındayım. Kendimi savunup haklı çıkarmak için değil, benden öncekilerin hakkını teslim etmiş olmak ve olur olmaz yargılarımdan ötürü hem artık yaşamasalar da onlardan hem de kendi kendimden içtenlikle özür dilemek için.

Çok geç!

***

İnsan yaşamının her döneminde hep aynı insan olmuyor; olamıyor. Olamazda… Değişiyor, farklılaşıyor.

Zaten elinizdeki şu kitap da bir bakıma bu değişimin, farklılaşmanın ve buna destek veren bazı etkenlerin anlatımı…

Orta Yaş

Kimilerine "genç" diyoruz, kimilerine "yaşlı"…

Ancak gençlikten yaşlılığa birdenbire ya da kısa süre içinde geçilmiyor. İkisinin arasında bir dönem daha var. Onu da "orta yaş" olarak niteliyoruz.

Acaba şu "orta yaş" dediğimiz dönem ne zaman başlar?… İnsan ne zaman gençliğini tüketir ve orta yaşlı sayılır?… Sonra ne zaman orta yaş dönemi de sona erer ve yaşlılığa yönelir?

Bu kişiden kişiye değişse gerek. İnsanın yaşantısındaki birtakım olaylara, çevresel etkilere, yaşam koşullarına bağlı olsa gerek.

Hatta beden yaşı ya da fiziksel yaş ile akıl yaşının ya da düşünsel yaşın birbirinden farklı olduğu da söylenir.

Bir sayı belirterek şu yaştaki bir insanın artık gençliğinin sona ermiş, orta yaş dönemine girmiş olduğunu kesinlikle söyleyebilir miyiz?.. Bunun açık ya da bilimsel bir göstergesi, bir tanımı var mıdır?

Bu olgu da birçok etkene hatta ilk bakışta birbiriyle ilgisiz gibi görünen birçok etkenin karmaşık etkileşimine bağlı olsa gerek… Kim bilir, belki o kadar karmaşık değildir ama benim gibi konunun uzmanı olmayan bir kişi, bunu anlamakta güçlük çeker.

Ayrıntılara giremem. Bu gibi konular üzerinde yeterli bilgi sahibi olmadığım için uygun düşmez de… Sadece şu sözünü ettiğim "zaman bakımından geriye dönüşler" konusuna takılıp kaldım; ona bakabilirim.

Bunun iki aşaması olabileceğini düşünüyorum.

Birincisi sırf anımsamak; eski günlerin bir daha geri gelmeyeceğini bilerek o günleri anmak… Bu anışın kapsamında hayıflanma da bulunabilir.

İkincisi ise salt anımsamakla kalmayıp düşünmek; o günleri bir kez daha gözden geçirip iyice değerlendirmek, eleştirerek incelemek. Şöyle diyelim: Bireysel geçmişle bağlantılı bir özeleştiri…

Geç ama olsun!

Bunlar gençlikte pek görülmez. Genellikle yaşlılığa, bilemediniz orta yaşın ileri aşamalarına özgüdür.

Söz konusu geriye dönüşlerle düşünülenlerin çoğu gençlik dönemine ilişkin anılardır. İyice ilerleyen yaşlarda ise belki orta yaş dönemi de bunlara katılır.

Ben yaşlılık dönemine girmiş olup olmadığımı bilemiyorum ama hiç olmazsa orta yaş döneminin sonuna geldiğimin farkındayım. Kendi kendini kandırıp bunu yadsımaya kalkışmanın anlamı da yok, yararı da… *[Bu söz aslında kitabın ilk yazımındaki, 2004 yılındaki durumdu. Şimdi, -bu satırları yenilediğim 2026 yılında- yaşlılık döneminde çoktan ilerlemiş bir aşamadayım.]*

Kusurlar ve Yanılgılar

Düşünülerimde yaşantımla ilgili geriye dönüşler yapınca, yaşı ilerlemiş çoğu kişi gibi gençlik dönemimdeki serüvenlerimi, eğlencelerimin yanı sıra sevinçlive mutlu günlerimi de anımsıyorum ama en çok işlemiş olduğum kusurlar ile düştüğüm yanılgılar (hatalar), pişmanlıklarım üzerinde duruyorum.

Sonra olmayacak bir şey yapıyorum:

“Keşke o zamanlar bugünkü kafam olsaydı” diyorum.

Sanki o günlerde bugünkü kafa yapısına sahip olsaydım aynı kusurları işlemez, aynı yanılgılara düşmezmişim gibi geliyor.

Geçmiş ola!..

Sonra kendi kendimi avutuyorum: «Bundan ötürü üzülmek gerekmez. O zamanlar şimdiki kafam olamazdı ki!… Çünkü o zaman dündü; şimdi bugün; yarın ise bir başka gün olacak.»

Aslında bu basit bir savunma değil, gerçeğin ta kendisi!. Yeter ki, bir kez bu gerçeğin bilincine varmışken yarın da bugün için *«Keşke dün bu kafam olsaydı»* demekten sakınmayı bileyim.

Yaşamındaki yanılgılar (hatalar) insana deneyim kazandırır. Bunun için hata yapmaktan korkmamak gerekir.

Deneyim (tecrübe) kazanmak, insanın bundan böyle hiç hata yapmamasıdemek değildir ama hiç olmazsa ders alıp aynı hataya tekrar düşmemesi demektir.

Gerçekten öyle olur mu, bilmem. Olmalı!

Konfüçyüs'ün çok önemli, çok değerli bir sözü var:

"Akıllı bir adam deneyimlerinden yararlanmasını bilir."

Fakat bu kadarla yetinmeyip şunu da eklemiş: **"Daha akıllı bir adam, başkalarının deneyimlerinden de yararlanmasını bilir."**

Çevremiz deneyimlerinden yararlanmasını bilmiş olan, Konfüçyüs'e göre birtakım "akıllı adamlar" ile dolu ama ben hiç bu tanım uyarınca "daha akıllı olan adam" görmedim. Belki vardır; ben görmedim.

Herkes sadece kendi aklını beğeniyor. Kusur ve yanılgılarının farkına vardığında, kendi deneyimlerini edinip belki ancak "akıllı adam" olmaya yöneliyor. Kimse "daha akıllı adam" olmayı umursamıyor.

Açıkça "kendini beğenmişlik" hatta belki "kendini bir şey sanmak" çok yaygın… Sanılanın da ne olduğunu bilmeden sanmak!

İnsan, yaşı ilerlediği zaman şimdiki düşüncesiyle gençliğinde yapamamış olduklarını kendinden sonra gelenlerin -öncelikle varsa çocuklarının- yapabilmelerini istiyor. Gençliğinden hayli sonra edinmiş olduğu değer yargıları uyarınca, onların kendininkilerle aynı ya da benzer hatalardan sakınmalarını öngörüyor.

Hata yapmanın önemi ve yararı göz önüne alınınca bunun doğru bir tutum hatta bir "iyi dilek" olup olmadığı sorgulanabilir.

Peki, bunu sağlayabilmek için ne yapıyor?

Bence hemen hiçbir şey!.. Düşünü, tasarım var, uygulama yok!

Yaşı ilerlemiş olan kişinin bu amaçla yaptığı, öğütler verip önerilerde bulunmaktan öteye gitmiyor. Sadece söylem yani lâf!

Hatta gençlere öğüt vermeye, önerilerde bulunmaya başlayan kişinin artık orta yaş dönemini de bitirmiş, yaşlılığa adım atmış olduğu söylenebilir, fiziksel yaşı o kadar ileri olmasa bile… Buna belki **"olgunlaşma dönemi"** diyebiliriz, kişi bu dönemin sonunda tam olgunlaşmış oluyorsa eğer…

İnsan olgunlaşabilmek için ne kadar geç kalıyor!

Beri yanda bir de gençleri düşünelim… Onlar da sanki kendilerinden önce gelip geçmiş, gençliğini çoktan geride bırakmış olanların kendi deneyimleri uyarınca öğüt ve önerilerini mi bekliyor?… Hiç değil. Az önce dediğim gibi: Kendi deneyimlerinden yararlanarak akıllı olmak belki var; daha akıllı olmak ise yok hatta bunu istemek bile yok!

Acaba bilinmediğinden mi öyle?

Atalarımız, başkasına çuvaldız batırmaya kalkışan birine *«Önce kendine iğne batır»* demiş. Bunun üzerine, biraz daha özeleştiri yaptım.

Yoksa geç kalmış olan ben miyim?… Acaba yaşıtlarım bunları yıllarca önce düşündü mü?.. Onlar benden çok daha erken bir aşamada olgunluk düzeyine vardı mı?

Oysa ben, artık orta yaş dönemini de bitirmiş ve yaşlılığa adım atmış sayılması gereken ben, kendimi hiç de öyle olgunlaşmış falan değil, sadece olgunlaşmaya başlamış gibi mi duyumsuyorum?

Yoksa bu sadece bir kuruntu mu?.. Aslında şimdi orta yaş dönemini bitirmiş ve yaşlılığa doğru yönelmekte değil miyim?... Henüz orta yaş dönemini mi yaşıyorum?.. Olgunlaşabilmek için daha çok deneyim mi gerek?

Cahit Sıtkı Tarancı «Yaş otuz beş, yolun yarısı eder» demişti.

Meğer onun çıktığı yol tasarladığından kısaymış. Orta yaşını biraz tattı belki ama yaşlılığını göremedi. Olgunlaşmış mıydı, bilemem. Ancak dizelerinde kullandığı simgesel (sembolik) dille bize önemli uyarılarda bulunmuş olduğunu söyleyebilirim.

Aslına bakarsanız, eğer içtenlikle dile getirilmişse, bu da olgunlaşmaya yönelmenin göstergelerinden biri sayılabilir.

Olgunlaşmak

Bir insanın olgunlaşması acaba ne kadar sürer?

Belki çok değil.

Ancak bu "orta yaş dönemi"ni bitirdikten sonra oluyorsa, insan yaşamında bunun bütününe varamayabilir.

Üstelik olgunlaşmak herhalde bu işin sonu değil... Bu merdivenin bir üst basamağı daha var: Yetkinleşmek…

Eskiler buna "mükemmeliyet" derdi. Buna varmış olanı "kâmil insan" olarak nitelendirirlerdi. Şimdi öyle bir kişiye "yetkin" diyoruz.

Ne yazık ki pek az insan yaşamında o mertebeye ulaşabiliyor. (Hâlâ o eski terimi kullananlar da var.)

Ahmet Haşim'in dizeleri geliyor insanın aklına: "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden…"

Sonrasını da söylemek içimden gelmedi şimdi.

Orta yaş dönemini hayli zaman önce geçmiş, yaşlanmış, dolayısıyla çoktan olgunlaşmış olması gereken bir kişiye şöyle bir bakınca, çağın değişen gereklerine uyum sağlayamadığını görüyoruz.

Tutumu, düşünüleri kalıplaşıp katılaşmış. Değişime, gelişime, daha da ilerlemeye yüz vermez bir karakter edinmiş. Yetkinleşememiş olmasını bir yana bıraksak bile artık birçok şeyi unuttuğu, konuşurken sözü dağıtıp sonra toparlamakta güçlük çektiği izleniyor. Geçmiş ile bugünün olaylarını birbirine karıştırıyor.

Bu yaşlı kişi o kadarla da kalmayıp zaman zaman saçmalıyor. Bu durum, çevresindekiler ve yakınları için can sıkıcı bile oluyor.

Alzheimer olabilir ama ille de öyle değil; sadece, basitçe yaşlılık!

Fakat kimi zaman bunu orta yaşlı diyebileceğimiz kişilerde hatta gençlerde bile görmüyor muyuz?

Demek ki, bu konunun yaş ile ilgisi yok.

Elbette yaşı çok ileri olsa da gerek düşüncelerinde gerekse sözlerinde henüz hiçbir yaşlılık izlenimi vermeyenler de var.

Böyle kişiler yetkin mi sayılır?

Hayır!

Yetkinliği de yaş ile bağdaştıramayız. Daha orta yaş döneminde yetkinleşmiş olabilenlere karşılık, henüz yeterince olgunlaşamamış yaşlı insanlar var. Kesin bir yargıda bulunamayız.

Ancak olgunlaşmayı da aşıp yetkinliğe ulaşmış olan bir kişinin, -yaşı her ne olursa olsun- söz ve davranışlarında ölçülü ve bilinçli olma yeteneğini elde etmiş olması da beklenir.

***

İster orta yaş döneminde ister yaşlılığa geçişte olsun, insan olgunlaşmaya başlamanın değerini çok iyi bilmeli.

Hele bundan sonra bir de yetkinleşmeye yönelecekse, her yerde, her zaman ve her bakımdan hem bilinçli hem ölçülü olmayı ilke edinmeli.

Şimdi döneyim Ahmet Haşim'in o dizelerindeki sözün sonrasına: Merdivenin basamaklarından ağır ağır çıkarken eteklerinde bıraktığı şey *"bir yığın solmuş yaprak"* olmamalı ki, semaya *"ağlayarak"* değil, gülümseyerek baksın.

Akıllı Adam

Konfüçyüs'ün o sözü üzerine bir yorum üretecek olursak, "akıllı adam" galiba orta yaşını geçmiş, yaşlılığa adımını atmış kişi oluyor.

Çünkü insan, yaşamındaki deneyimleri sadece gençlik döneminde edinmez. Orta yaş dönemi boyunca da sürer. Hatta orta yaş döneminin deneyimleri, gençliktekilerden hem daha önemli hem daha etkili olur.

İnsan yaşlandıktan sonra deneyimlerinden yararlanmasını bilse neye yarar?.. Yaşamın çoğu gitmiş azı kalmış. Sağlık durumu elverse bile ya artık "yaş yetmiş, iş bitmiş" durumda ya da yakında olacak.

Bundan böyle zaman insana pek yanıltıcı gelir. Bir gün geçmek bilmez ama yıllar birbirini hızla kovalar.

Cahit Sıtkı belki bundan ötürü yolun sonunu "yetmiş" varsaymıştı.

Yaşam yetmişte bitmeyebilir ama gidecek yol kalır mı acaba?

Bir de Konfüçyüs'e bakalım… Öyle demiş de ne olmuş?.. Acaba kendisi öyle yapmış mı, yapabilmiş mi?

Ziya Paşa da **"Ayinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz"** demiş.

Elbette asıl önemli olan kişinin ne dediği değil, ne yaptığıdır. Bu dünyadan göçüp gittiğinde, ardında ne gibi yapıtlar bırakmış olduğudur.

Ancak asıl önemli sayılanın iş yani eylem oluşu, ne Konfüçyüs'ün ne ötekilerin öğüt ve önerilerinin değerini düşürür.

Atasözü gibi bir diğer deyişi unutmayalım:

"Ustanın dediğini yap, yaptığını değil."

Hiç olmazsa bu öğüdü tutabilsek… Bizden daha bilgili, daha deneyimli olmasalar bile öncekilerin bize öğütlemiş olduklarına biraz kulak versek. Bizce yetkinliğe varamamış hatta yeterince olgunlaşamadan kalmış olsalar bile onların görüp geçirmiş olduklarından, deneyimlerinden, geleceğimiz için kendimize bir ders çıkarsak…

Zamanı boşa harcamak bir yana dursun, geri gelmeyeceğinin bilincine vararak onu gerektiğince değerlendirsek…

Böyle yaparsak ne olur sanki?… Ne yitiririz?

Oysa biz çoğunlukla tersini, ustamızın yaptığını yapıyoruz, dediğini değil.

Ölmezlik

Tarih boyunca birçok düşünür birçok şey düşünmüş (düşünür oldukları için olsa gerek), birçok şey söylemiş, birçok şey yazmış…

Birçok kişi gözlemlerini, çevresinden öğrendiklerini, tüm yaşantısı boyunca edindiği deneyimlerini anlatmış hatta bunların üzerine bir de kendi öznel yorumlarını eklemiş.

Birçoklarının yazdıkları kalıcı olamamış çünkü bunlar egemen güçlerin işine gelmemiş ve ortadan kaldırılmış. Tarih boyunca uygulanmış bu kıyımın bilmediğimiz çok örneği var. Biz ancak kurtulabilmiş olanları biliyoruz.

Bu düşünür ve yazarların çoğu bu işleri orta yaşını geçip yaşlılığa adım attığı sıralarda yapmış; ne orta yaş sırasında ne de yaşlandıktan sonra. Zaten günümüzün ölçülerine göre aralarında iyice yaşlanabilmiş olanı pek ender.

Görüyoruz ki, o değerli kişilerin düşünü ve deneyimlerinin yaşamları sırasında kendilerine pek bir yararı olmamış hatta zararı da olmuş ama birçoğu bunlardan ötürü âdeta ölümsüzleşmiş.

Nitekim Konfüçyüs'ün önemli bir sözü daha var:

"Bir insan ölünce ölmez" demiş.

Bu kadarla kalmayıp gerekçesini de şöyle ortaya koymuş:

"Çünkü bedensel ölümünden sonra birçok insan, çeşitli nedenlerle onun adını düşünür ya da söyler. Böylece o insan başkalarının anılarında, dillerinde ve düşünülerinde yaşar."

Elbette bu ne bilimsel ne dinsel bir yargı… Ancak bir "felsefî düşünce" olduğu söylenebilir. Bazı dinlere ters düşer, bazılarıyla uyumludur. Pozitif bilimlere çok aykırı gelir. Ancak birer bilim olma savındaki bazı akımlarca desteklendiğini görebiliriz.

Konfüçyüs'ün ölünce ölmeyen insana ilişkin sözü daha sona ermedi; şöyle sürdürmüş: **"Bir gün, bir yerde, birisi onun adını son kez söyler… İşte o zaman o kişi ölür."**

Eğer buna inanacak olursak, hiç olmazsa bir "benzeti" olarak benimsersek; demek oluyor ki, ardında değerli bir söz, yararlı bir düşünü, olumlu bir yapıt bırakmış olan milyonlarca insan, binlerce yıldan beri yaşıyor.

Özellikle bilginler, doğadaki bir gerçeği keşfedip ya da yeni bir şey icat edip bunu insanlığın yararına sunmuş olanlar, kendine özgü bir felsefe ya da öğretisi olanlar, uzun zamandan beri yaşamını sürdürüyor.

Kuşkusuz böylece zihinlerimizde yaşamayı sürdürenler sadece artlarında güzel bir anı ya da yararlı yapıt bırakmış olanlar değil… Başkalarıyla savaşmış, kendisinin olmayan ülkeleri kaba güçle ele geçirmiş, birçok insanı acılara boğmuş, kitleleri felâkete sürüklemiş, kıyımlara uğratmış kişileri de adları tarihe geçmiş olduğu için ister istemez yaşatıyoruz.

Bunu yapmak istemesek, onları sonsuz ölüme terk etmeyi yeğlesek bile bu konuda gerektiğince bilinçli olmadığımız ya da düşünülerimizi denetim altına alamadığımız için, insanlığa zarar vermiş, kötülükte bulunmuş binlerce kişi hem zihinlerimizde hem kitaplarda yaşayıp duruyor.

Ne yapabilirdik?.. Onları hiç aklımıza getirmesek miydik?… Tarih kitaplarından, ansiklopedilerden adlarını silse miydik?

Nitekim bir zamanlar tarihten adları silinmiş olanlar da var. Kimileri, özellikle birtakım egemen güçler, kendilerine göre haklı gerekçelerle o kişileri her türlü kayıttan sildirip sonsuz ölüme, yok olmaya mahkûm etmiş. Sonradan tarihteki varlıkları keşfedilenler olmuş; böylece onlar yeniden canlandırılmış. Ancak tarihsel gerçeklerin art niyetli olarak saptırılmadan kalmış olması bakımından adlarının bilinmesi yararlı birçok kişiden henüz haberimiz yok.

Kim bilir, belki gelecekte bir gün onlar da çıkagelir. Biz bilememiş olsak da zararı yok. İnsanlık bilsin, yeter.

İnsanlığın yaşamı, bizim yaşamımızla son bulmayacak.

***

Yıllarca önce bir gün, beni kendinden daha bilgili ve daha deneyimli bulan ama ne yazık ki benden önce göçüp gitmiş dostum **Mete Tezel**, başından geçen bir olay üzerine bana danışmak istemiş, şöyle bir soru yöneltmişti:

«İyinin ve doğrunun nasıl olduğunu anlamak için ille de kötü ve yanlış örnekleri görmek mi gerek?»

Hayır!.. Elbette gerekli denilemez ama çok yararlı olur.

Çünkü *"kötü"* olmayınca "iyi", *"yanlış"* olmayınca "doğru" diye bir şeyi tanımlayamayız. Her kavram karşıtıyla birlikte vardır. İyinin ve doğrunun ne olduğunu bazı zaman kötü ve yanlış örnekleri görüp bunların üzerinde düşündüğümüzde kavrarız.

Bu nedenle tarihte yaşamamış bile olmalarını yeğlediğimiz kimilerini yaşatmakta oluşumuz, kendi yaşamımızı daha iyi ve daha doğru ilkeler üzerine oturtabilmek, genel olarak yaşamın daha güzel, daha olumlu, daha mutlu olabilmesi bakımından bize yarar sağlar. Yeter ki, bundan ders almasını bilelim.

Çünkü **insan yaşamına doğrudan kendisi yön verebilen tek canlı varlıktır.**

Bilim insanları genelde yaşam süremizi uzatabilmek için birtakım çalışmalar yapıyor. Bundan ötürü bilimler ile "kader değiştirilemez" görüşündeki dinsel inançlar öteden beri çatışıyor.

Oysa bilim insanlarının, -özellikle tıp alanında- insanın yaşam süresini olağanüstü uzatmak gibi bir iddiada bulundukları yok.

Zaten olsa da bunun hiçbir yararı yok.

Doğa yasaları değişmedikçe canlılar doğacak, yaklaşık olarak belli bir süre yaşayacak ve ölecek. Aralarında genel ortalama değerden daha uzun yaşayan da olacak; aykırı bir nedenle daha erken ölen de…

Bilim ancak insana daha sağlıklı bir yaşam sağlayabilmeye çalışıyor.

İnsan genelde sağlık sorunlarını daha iyi denetim altına alabildiğinde, sanki bireysel düzeyde yaşam süresi uzamış gibi görünüyor. Genel ortalama, yaşam süresinin uzaması "doğal" bir olgu.

Ancak buna bilimin katkısı da yadsınamaz.

***

Çok yaşamış her insanın insanlığa daha yararlı olduğu söylenemez.

Tersine, insanlığa birçok değerli yapıt bırakmış, katkıda bulunmuş çoğu kişinin yaşamının hayli kısa sürmüş olduğunu görürüz.

Bilmem neden, aklıma birden Wolfgang Amadeus Mozart geldi. 35 yaşında iken ölmüş.

Cahit Sıtkı bunu biliyordu elbette…

Fakat onun benzetisi aslında Dante'nin "İlâhi Komedi" adlı ünlü yapıtındaki su alegorik devisten alıntıydı: «Yaşam yolumuzun yarısında kendimi karanlık bir ormanda buldum.»'

Bu neden böyle?

Bilime göre rastlantı… Bazı dinsel inançlara göre alın yazısı…

Hangisi doğru?

Size göre, siz nasıl bakarsanız doğru olan o! Bir başkasına göre öteki türlü. Bu işin içinde göreli değer yargısı var.

Zaten işin içine değer yargısı girince görelilik (izafiyet) kaçınılmaz…

İnsanlığın Kalıtımı

İnsanlık tarihi, çağımızın insanı için büyük bir kalıtımla dolu.

Bunun neler içerdiğine şöyle bir göz atsak, hepsini edinmeyi, hepsinden yararlanmayı tasarlamaya kalkışsak, dehşete düşeriz.

Elbette hepsini almanın olanağı yok ama olabildiğince alınabilir. Bunun için önce istem, sonra çaba ve biraz da sabır gerekir.

Ne yazık ki, hiçbir çağın insanı akıllara durgunluk verecek denli yüklü olan bu kalıtımı olabildiğince verimli kullanmayı, değerlendirmeyi, bundan kendine pay çıkarmayı, ders almayı, geleceğini buna göre düzenlemeyi bilememiş, beceremememiş.

Sonuç olarak orada var olan kalıtım, o yığın, insana ne bugünü ne de geleceği bakımından yeterince örnek olmuş.

Fakat ne yazık ki, geçmişteki gibi hırslar ve tutkular, keşfedilmişleri göz ardı edip yeniden keşfetmeye girişmeler, aynı deneyimlerden çok kere geçmeler, tarihteki yanılgıların benzerlerine düşmeler hep sürmüş.

Günümüzde de sürüyor.

Uygarlık tarihi boyunca yüzlerce, belki binlerce bilgin ve düşünürün salt araştırmak, öğrenmek, bilmek, düşünmek ve karşılaştırma yaparak incelemekle kalmayıp, yazıp çizerek kendilerinden sonrakilere aktarmış olduğu görkemli kalıtım hemen hiç değerlendirilememiş.

Bugün de yeterince değerlendirilmiyor.

Oysa tüm bunlar işte o orada, gözümüzün önünde, bize ancak elimizin uzanabileceği kadar uzak.

Olgunlaşmamış kafalar bundan yararlanmasını bilememiş.

Bugün de bilemiyor.

Kafaların olgunlaşmasını engelleyenler de var.

Tek tük istisna bir yana bırakılacak olursa, çoğumuz orta yaş dönemini aşıp yaşlılığa adım atıncaya dek bunun farkına varamıyoruz. Aklımız ondan sonra başımıza geliyor.

İşte o zaman artık geç kalmış oluyoruz.

Geç kaldığımızın farkına varınca da telâşlanıyoruz.

Kalan zamanımızın azalmış olduğunun her nasılsa farkına varıp, kalanını iyi kullanmak ve olabildiğince değerlendirmek için âdeta bir koşuşturmaya girişiyoruz.

Ona da nefesimiz yetmiyor.

***

Kimileri geç kalmış olduğunun farkında bile değil…

Ancak sanırım onlar farkında olanlardan daha mutlu…

Çünkü zaten geç kalmış olmak umurlarında da değil.

Orhan Veli'nin dediği gibi,

"… bir elinde cımbız,
bir elinde ayna;
umurunda mı dünya!"

Eğer amaç salt bireysel boyutta böyle bir mutluluk olsaydı, belki sorun kalmayabilirdi.

Kalsa bile bizi, diğerlerini pek ilgilendirmezdi.

Oysa bu işin bir de toplumsal boyutu var; olmalı…

Bu nedenle geç kalmış olduğunun farkına varanlar mutsuz.

Üstelik bu gidişle hiç mutlu olamayacaklar.

Umutsuz!

Tarih boyunca bunun farkına varan, en az kendisi kadar toplumunu ve insanlığı düşünüp gözeten, aynı anda mutlu olmayı başaran kim var?

Bu **"farkında olan insan"** istiyor ki, kendisinin zamanında gerektiğince yararlanamamış olduğu insanlığın kalıtımına kendisi de bir şeyler katıp kendinden sonrakilerin yararlanmasını sağlasın.

Nitekim bu yüzden başından geçmiş olanları, özellikle gençlik döneminin deneyimlerinden anımsadıklarını anlatmaya girişiyor.

Üstelik bundan büyük zevk alıyor.

Nitekim tadına varabildiği tek mutluluk işte bu...

Benim yaptığım da bundan farklı bir şey değil.

Bu Kitabın İşlevi

Bu kitabı yazmaya işte bu dediklerimi düşünerek başladım.

Anlatmak istediğim çok şey var.

Bakalım bunların yeterince derleyip toparlayabilecek, bir sıraya dizebilecek, kendimce başarılı olabilecek miyim?

Hepsini anlatmaya kalksam belki birkaç ayrı kitap yazmam gerekebilir.

Oysa benim için kalan zamanın azalmaya başladığı izlenimini edinmiş olduğumdan bu kitabı bir an önce yazıp bitirmeliyim.

[22 yıl önce böyle yazmıştım. Şimdi belki bazı eklemeler yapmak da gerekebilir.]

Hiç kimse bugünden yarına çıkabileceğini kesin olarak söyleyemez.

Buna karşın, bakıyorum da yaşı ilerlemiş olanların çoğu sanki sonsuza dek yaşayacakmış gibi bir tavır takınıyor.

Gençler bugününü düşünüyor; yarını hiç önemsemiyor.

Orta yaşa gelmiş olanlar da öyle…

Yaşlılar ise tersine; bugünü öyle pek önemsemeyip yarının derdine düşüyor.

Ne garip çelişki!

Yahya Kemal Beyatlı, bir dörtlüğünde (murabba) şöyle der:

"Her rind bu bezmin nedir encamı bilir.
Dünyamızı nagâh zalâm örtebilir.
Bir bitmeyecek şevk verirken beste
Bir tel kopar, ahenk ebediyyen kesilir."

O tel kopmadan, bir ahenk varsa onu koruyalım.

Ahenk yoksa, teli bir yayana bırakıp önce onu sağlamaya çalışalım.

Aslında kopacak olan tel önceden bellidir belli olmasına da biz onun farkına varamayabiliriz.

Farkına varırsak, o teli kopana dek zorlamayıp zamanında değiştirirsek, belki o bitmeyecek şevki veren bestenin yaratacağı ahengin sürekliliğini de sağlayabiliriz.

***

Kitabın bu giriş bölümünü, içinde yer alanları düzensiz notlar biçiminde biriktirdikten sonra fakat sonraki asal bölümleri hazırlamadan önce yazmıştım. Kitabın yazımını bitiremeseydim emeklerime pek yazık olacaktı.

Şöyle demiştim 22 yıl önce: «Siz okumak üzere ele almış olduğunuza göre demek ki, bitirebilmişim. Üstelik basılabilmiş.»

Sizi uyarıyorum:

Bu kitapta anlatacaklarımın birçoğu size sıkıcı gelebilir.

Yer yer çok ağır, anlaşılması zor sözler ettiğimi, yer yer de âdeta çocuksu denilebilecek ölçüde basit öyküler anlattığımı görebilirsiniz.

Bunu baştan bildiğim için, birbiriyle bağlantısız gibi görünen ayrı ayrı bölümler yazmayı tasarladım.

Başlangıcından beğenmediğiniz, sıkıcı bulduğunuz ya da konuyu zaten çok iyi bildiğinizi anladığınız bir bölüm olursa, atlayıp geçin.

Biliyor musunuz, bu benim bu tarzda yazmaya giriştiğim ilk kitap.

[Şimdi ise bu özelliğini yitirdi çünkü başka kitaplar da yazdım.]

Bakalım **"adam"** gibi bir bütün oluşturmayı, daha da önemlisi vermek istediğim mesajı vermeyi başarabilecek miyim?

***

Bu kitapta birbirini izleyen 26 bölüm var. Her biri ayrı bir başlık altında ama burada size bir bölümler listesi vermedim; sırayla okuyabilseniz diye… Hepsi tek bir terede baştan sona okunamaz elbette… Bölümlere ayrılmış olması size arada şöyle bir nefes almanız, sonrasını okumayı belki bir başka güne bırakabilmeniz için…

Fakat bir bölüme başlayınca onu bitirmenizi öneririm.

Haydi kolay gelsin.